

Okul Öncesi Düzeydeki Üstün Zekâlı Çocuklara Uygulanacak Farklılaşmış Program

Yrd. Doç. Dr. Ümit DAVASLIGİL (*)

Artık günümüzde eğitimin amacı diğer kuşakların yaptığını yinelenen bireyler yetiştirmek değil, kendilerine sunulan herşeyi olduğu gibi kabul etmeyip, incelemeyi tercih eden ve sorunlara yeni ve yaratıcı çözümler bulabilen bireyler yetiştirmektir. Bunun gerçekleşmesi ise, yeni öğretim yöntemi ve eğitim programlarının uygulanması koşuluna bağlıdır. Üstün zekâ ve yetenekli öğrencilerin eğitiminin söz konusu olduğu durumlarda bu koşul daha da önem kazanır, çünkü üstün çocuklar nüfusun kendine özgü özellikleri olan bir kesimdir. Bu özellikleri, uygulanacak eğitim programının normallerinden farklı nitelikte olmasını zorunlu kılar. Bu farklılık aynı deneyimlerden daha fazla sağlamanın veya normal eğitim programını zenginleştirmenin, ya da hızlı geçmenin ötesinde birşeydir.

Geleneksel öğretimde öğrenme sürecinden ziyade, öğrenme sonucunda elde edilen ürünlere daha çok ilgi gösterilir. Günümüzde geçerli olan sürece yönelik öğretimde çocukların nasıl öğrendikleri üzerinde durulur. Bu tür öğretim, materyellerin keşfedici düzeyde sunulmasını gerektirir. Keşfedici düzey, ürüne yönelik öğretimin ulaşmağa çalıştığı noktadır. Farklılaşmış öğretime bir örnek olan sürece yönelik öğretimin ise başlangıç noktasıdır.

Ürüne yönelik öğretim şeklini benimseyen öğretmen özellikle çocuğun öğrenme miktarı ve hızıyla ilgilidir. Bu tür öğretim örüntüsünde öğretim, tüm çocuklar için aynıdır. Sürece yönelik öğretim örüntüsünde ise, öğretim yöntemi ve müfredat programı her bir öğrenciye göre ayrı ayrı belirlenir. Bu durumda kendi eğilim ve yeteneklerine göre bazı öğrenciler kanıtlanmış gerçekler üzerinde çalışma fırsatı bulurken, diğerleri yeni çözüm ve uygulamaların keşfine

(*) İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi.

yönelik bir çalışma içine girebilirler. Sürece yönelik bu öğretim türünde, esnekliğe önem verilmesi ve bireysel yöniendirmenin teşvik edilmesi günümüz eğitiminin başlıca hedeflerinden biri olan, yaratıcı bireylerin yetişmesi için uygun bir ortam sağlar.

Yaratıcı bireylerin yetiştirilmesinde öğretim yöntemi ve eğitim programı kadar, eğitimin başlatılma yaşı da önem taşır. Torrance (1962) yaratıcı ürünlerin yaşamın ilk yıllarındaki yaratıcı atılımların desteklenmesine ve geliştirilmesine bağlı olduğunu ile i sürerek okul öncesi eğitimin önemini vurgular.

Oktay (1983) da erken eğitimin önemi konusundaki görüşlerini aşağıdaki şekilde dile getirmiştir :

... Bir çocuk kuşkusuz anne babasından aldığı kalıtımsal özelliklerle belirli bir potansiyele sahiptir. Daha ilk günlerden itibaren aldığı uyarmalar ondaki bu potansiyel özelliklerin olumlu yönde gelişmesine yardımcı olabildikleri gibi, tam tersine olumsuz, ters yönde bir gelişmeye de neden olabilirler. Bu nedenle ilk yaşam ortamı çocuğun gelecekte nasıl biri olacağını belirleme konusunda son derece etkilidir.

Bazı hastalıklarda erken teşhisin hayat kurtarması gibi, erken eğitim de toplumdaki bireylerin en iyi şekilde yetişip gelişmelerine başlıca etkenlerden biridir.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi, eğitime okul öncesi yıllardan başlanması etkili eğitimin başlıca ilkelerinden birisi haline gelmiştir.

Üstün Çocuklar İçin Hazırlanmış Okul Öncesi Eğitim Programında Gözetilecek Noktalar

Temel Becerilerin Kazanılmasını Garanti Altına Alma

Hızlı öğrenen çocuğa, daha karmaşık öğrenme için gerekli olan temel becerileri kazandırmadan daha ileri düzeydeki materyellerin verilme tehlikesi vardır. Bu noktayı dikkate alarak, uzman okul öncesi öğretmenlerin gözlem ve değerlendirme araçlarını kullanarak çocukların gelişim düzeylerini dikkatlice belirlemeleri gerekir. Ancak bu şekilde öğrenmedeki boşlukların bertaraf edilmesi için dikkatli bir ayarlama yapma imkânı doğar. Bu doğrultuda seçilen yöntem her bir çocuğun gereksinme, ilgi ve yeteneklerine göre farklılık gösterebilir.

Burada önemli olan, öğretmenin, çocuğun ilerlemesinden haberdar olması ve uygun zamanlarda müdahale ederek yön vermesidir. Çünkü bir alanda bağımsız olarak öğrenebilen bir çocuk, bir başka alanda öğretmenin doğrudan öğretimine gereksinim duyabilir.

Üstün çocuklar daha ileri, karmaşık ve entellektüel çalışmalarda sırf normal eğitim programının temellerini her yönüyle kazanmamış olmaları nedeniyle engellenmemelidirler. Bu durumlarda ileri öğrenme süreçlerinin tanıtımı ve uygulanmasının ertelenmesinin, bu çocuklar için cezalandırıcı bir etkisi olabilir ve bireysel gizilgücün gelişimini engelleyebilir.

Bundan başka, bilişsel ve fiziksel becerilerin kazanılma hızında da ayrılıklar olabilir. Bir çocuk dört yaşındayken karmaşık bir öyküyü oluşturabilir, fakat bunu kendisi kaleme alamayabilir. Çocuğun yazmasını öğrenene kadar öykünün kaydedilemeyeceğini önermek yersiz olur. Bu durumda öyküyü bir yetişkinin kaleme alması veya teybe kaydetmesi uygun olur.

Yüksek Düzeyde Düşünce Süreçlerinin İşlerliğini Sağlama

Eğitimin amacı, çocukların aklını sadece bilgilerle doldurmak olmayıp, onların bilgi üreticileri durumuna gelmelerini sağlamaktır. Bu da ancak sistematik düşünebilmeleri, **keşif**, **icat** ve değerlendirme yapabilmeleri için onlara imkân sağlamakla gerçekleşebilir. Amaç, aktif araştırmacılar olmalarını sağlamaktır. Çocuklar öğrenirken aktif oldukları, seçim ve kararlarını bizzat kendileri yaptıkları oranda motivasyonları artar. Ayrıca, böyle aktif bir yaklaşım üstün çocukların kendi ilgi ve öğrenme biçimlerini **keşfetmelerine** de yol açar.

Keşfettirici Yöntem. — Aktif araştırmacılığı teşvik eden yaklaşımdan bazı araştırmacılar «**keşfettirici yöntem**» olarak söz ederler ve aşağıda belirtilen özelliklere sahip oldukları noktasında birleşirler.

1. Keşfedici öğrenme, çocuğun daha fazla katılımını ve bu nedenle de sunulan materyele daha fazla dikkatini vermesini gerektirir. Böylece bu yöntem daha fazla katılım ve dikkati gerektirdiği için daha verimli öğrenmeye yol açar.

2. Aynı zamanda görevin değerinin artmasına da yol açar keşfedici öğrenme, çocuğun zihinsel çaba göstermesini gerektirir.

3. Bu öğrenme şeklinin bir özelliği olan sonuç çıkararak öğrenme, çocuğun otonom olarak problem çözebileceğine ilişkin inancını kuvvetlendirerek, kendini özgür hissetmesine yol açar.

Çocuğa çevresini keşfetme **bağımsızlığını** verme, tabii ki çocuğu tümüyle desteksiz bırakmak demek değildir. Öğretmen rahatlatıcı ve öğrenimi kolaylaştırıcı bir rol üstlenmelidir ki, bu da anlayış ve

organizasyon gerektirir (Karnes, Linnemeyer, Denton-Ade, 1986, 84 - 85).

Treffinger (1978), çocuklardaki aktif araştırıcılığı beslerken, yetişkinlerin aşağıdaki noktalara dikkatini çekmiştir :

1. Öğüt ve ihtarlar yerine, çocukların bağımsız davranmalarına yardımcı olunmalı ve ne yapmaları gerektiğini iletmekten kaçınmalıdır.

2. Çocukların kuvvetli ve zayıf oldukları alanların belirlenmesi için değerlendirmeler yapılmalı, bazı temel becerilere sahip oldukları farzedilmemelidir.

3. Yapabilecekleri şeyleri çocukların yerine yaparak onların kendi kendilerini yönetmeleri engellenmemelidir

4. Çocuğun öğrenimde kendi kendini yönetmesi desteklenmelidir.

5. Çocukların yargılama yeteneklerinin geliştirilmesine önem verilmelidir.

6. Çocukların sürekli çözecekleri problemlerle karşılaşmaları sağlanmalıdır.

7. Problem çözme ile bağımsız araştırma ve soruştırma alanlarında sistematik öğretim sağlanmalıdır.

8. Ev ve okuldaki zor durumlar, yaratıcı problem çözme tekniklerinin uygulanacağı fırsatlar olarak ele alınmalı, yetişkinlerin tek taraflı zekasını gerektiren problemler olarak görümemelidir.

9. Çocukların çabalarını paylaşabilecek seyircilere veya bu seyircileri yaratacak fırsatlara karşı uyanık olunmalıdır.

10. Öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmeleri için yardımcı olunmalı, bunun hemen gerçekleşmesi beklenmemelidir.

11. Yetişkin tarafından, gerçek yaşamında kendi kendine öğrenebilen bir insan modeli yaratılmalıdır.

Kısaca öğretmenler, problemleri tanımlamaları, kaynak ve bilgi sağlamaları ve çalışmalarını değerlendirmeleri konularında çocuklara yardımcı olabilirler. Ayrıca, yuvanın, çocukların merak duyup araştırma ve sorun çözme becerilerinin geliştirildiği bir ortam haline dönüşmesini sağlayabilirler.

Yüksek düzey düşünce süreçleri, öğretmenlerin çocuklara soruğu soru türleriyle de işler hale getirilebilir. Çocukların kullandıkları bilişsel operasyonlar ile kendilerine uygulanan öğretim stratejileri ve yöneltilen sorular arasında bir ilişki vardır. «Kahvaltıda ne yiyeceğiz?» gibi dar kapsamlı sorular, düşük düşünce düzeyini gerektirir. Bunun yerine, «Kahvaltıda neler yiyebiliriz?» şeklinde sorulan soru ise açık uçludur. Kahvaltıdan sonra ise, öğretmen «Bir ca-

navar kahvaltıda ne yiyebilir?» sorusunu sorabilir. Bu tür sorular tek bir probleme çeşitli çözümler getirilebileceği düşüncesini pekiştirir. «Kahvaltı için en iyi yiyecek hangisidir?» şeklindeki soru da çocukların kendi kriterlerini kullanarak seçimlerini değerlendirmelerine yol açar (Karnes, Linnemeyer, Denton-Ade, 1936, s. 86-87).

Sosyal ve Duygusal Gelişime Önem Verme

Okul öncesi üstün çocuklar için hazırlanan eğitim programı, sadece bilişsel alanla kısıtlandırılmamalıdır. Williams (1970) ın, değindiği gibi duygusal öğrenme bilişsel öğrenmeden ayrılmaz.

Burada her ikisinin de eşit önemde olduğunu ve aralarındaki etkileşimin bireyi tam anlamıyla işlev gören bir kişi durumuna getirdiğini belirtmekte yarar vardır. Benlik kavramı, bireyler arası ilişkilerde beceriler, görevini tamamlama ve riske girme duygusal alanın içeriği arasındadır.

Benlik Kavramı. — Üstün çocuğun gizil gücünün tümünün gerçekleştirilebilmesinde olumlu benlik kavramının gelişmiş olmasının büyük önemi vardır. Öğretmenler dikkatlice dinleyerek ve cesaretlendirerek üstün çocukların olumlu benlik kavramı geliştirmelerine yardımcı olabilirler. Aynı zamanda çocuğun gerçekçi bir benlik kavramına sahip olmasını sağlamak için öğretmenler rol alma tekniklerinden de yararlanabilirler. Benlik kavramının erken gelişmesi, bu alanın okul öncesinde desteklenmesi zorunluluğunu getirmektedir.

Ayrıca, grup içinde üretken bir biçimde işlev görebilmesi için, okul öncesi çocuğun bireylerarası işbirliği ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi uygun olur. Sosyal açıdan uygun yollarla çocuğun diğerleriyle etkileşime girme yeteneğinin geliştirilmesi ve diğerlerinin gereksinmelerine karşı duyarlılığının artırılması, üzerinde durulması gereken konulardır. Bu tür beceriler çeşitli faaliyetlerle beslenebilir. Örneğin her bir çocuk projenin belirli bir kısmından sorumlu olarak böcekleri sınıflandırmak üzere birlikte çalışabilirler. Böyle bir çalışmada görevin tamamlanması için bilginin paylaşılması gereklidir. Bu konuda diğer bir öneri, gerçek yaşam sorunlarını grupça çözümlenmeleri için yardımcı olmaktır. Örneğin, sınıfın yarısının hayvanat bahçesine, diğer yarısının parka gitmek istediği bir tartışma durumunda çözüm bulmalarına yardım etmek gibi. Böyle bir durumda öğretmenin yardımıyla, sınıf her iki seçenek üzerine eğilir ve hangisini daha uygun görürse, bunun üzerinde karar kılar.

Görev Sevgisi ve Azma. — Azim, yani uzun süre çalışabilme yeteneği, öğrenme ve başarı için gereklidir. Üstün yetişkinlerdeki başarının azim ve yüksek görev sevgisi ile kuvvetli bir ilişki içinde olma-

şı, okul öncesi çocuklarında bunun geliştirilmesinin önemini artırır. Görev sevgisi ve tamamlama azmi, motivasyon ve pekiştirme aracılığıyla beslenebilir. Çalışmalar, anne-babaları tarafından davranışları pekiştirilmeyen üstün çocukların ileriki yaşamlarında başarısız olduklarını göstermektedir (Newman, Dember ve Kurg, 1973). Anne-babalar çocuklarına yuva yaşamlarına ilişkin sorular sorarak, bizzat kendileri görev sevgisi ve tamamlama azmini örnekleyerek ve onları teşvik ederek bu konuda onlara yardımcı olabilirler. Aynı zamanda öğretmenler de genel tutumlarında destekleyici ve olumlu olarak ve ilgili görünerek pekiştirme görevlerini yerine getirebilirler. Bunlara ek olarak, öğretmen ve anne-babalar çocuklarının azmini açık bir şekilde övmeli ve başarılarından dolayı birbirlerini övmeleri için çocukları teşvik etmelidirler. Son olarak, öğretmenler projeleri tamamlamaları için ilgi çekici ve kolay çözümlenemeyen materyaller sunmalı ve onlara günler ve haftalara varan bolca zaman tanımalıdır. Çocuklar bir kez görev sevgisini geliştirince, bu özellik kendi kendini pekiştirici bir duruma gelebilir.

Riski Göze Alma. — Bu tür çocuklarda geliştirilmesi gereken bir diğer önemli davranış ise, okul öncesi düzeyde riski göze alma davranışıdır. Williams (1970), riski göze alma yeteneğinin yaratıcı potansiyelin geliştirilmesi için gerekli olduğunu vurgular. Okul öncesi düzeyde riski göze alma davranışı, ürkütücü olmayan bir atmosfer yaratarak ve çocuğun başarısızlığını göze alan riskli davranışlarını ödüllendirerek geliştirilebilir. Ayrıca, bağımsız olarak çalışmaları ve düşüncelerini savunmaları için teşvik edilmelerinin de daha bağımsız ve yaratıcı davranışları açısından yararı büyüktür. Okul öncesi çocuklar, ilk önce kendilerini rahat hissettikleri alanlarda riskli davranmayı göze alabilirler. Bunun diğer alanlara yayılmasını sağlamak ise, öğretmenlerin yardımıyla gerçekleştirilebilir (Karnes, Linnemeyer, Denton-Ade, 1986, s. 87 - 88).

Yaratıcılığı Besleme

Özellikle okul öncesi dönemdeki üstün çocukların eğitim programında yaratıcılığın geliştirilmesi, önemli bir yer tutmalıdır. Feldhusen ve Treffinger (1980), çok erkenden yaratıcılığın geliştirilmesi gerektiği üzerinde dururlar. Onlara göre, yaratıcı düşünme ve problem çözme alanlarında erken deneyim, çocukların yaygın düşünme (divergent thinking) ve yaratıcı problem çözme yeteneklerini nasıl kullanacaklarını öğrenmelerine yardımcı olur. Aynı zamanda, icat ve üretimde yeni boyutlara ulaşmak için düşünme ve problem çözmenin gücünden onları haberdar eder.

Yaratıcılığın geliştirilmesinde öğretimin büyük önemi vardır. Yaratıcılığı teşvik eden bir sınıfın başlıca özelliği, yeni düşünce ve görüşlere açık olan bir atmosfere sahip olmasıdır. Böyle bir çevrenin yaratılmasında ilk adım, çocukların kendilerini psikolojik olarak güvende hissetmelerini sağlamaktır. Eleştirici bir tutumun ise, hem yaratıcılığı hem de güven duygusunu engelleyeceği kesindir. Bu nedenle öğretmenin, çocuğun düşüncelerine saygı göstermesi şarttır.

Bir yuva sınıfı, çocuğun öğretmeninden izin almadan, istediğinde hareketli alandan sakin köşelere geçebileceği şekilde esnek olmalı ve buralarda çocuğun rahatlıkla ulaşabileceği uyarıcı materyeller bulunmalıdır. Bu ortamda öğretmenlerin rolü, sadece çocuklara kolaylık sağlamak ve sınıfın denetimini elden bırakmadan onların yaratıcı süreçleri benimsemelerine imkân tanımaktır.

Genelde yaratıcı süreç üç adımda ele alınır: Birinci adımda sorun tanımlanır, incelenir ve bilgi toplanır. İkinci adımda problem mümkün olduğu kadar çok açıdan görülmeğe çalışılır. Üçüncü adımda ise, çalışma sonuçlandırılır. Her adım uzun zamanı gerektirebilir ve öğretmenin çocukları telaşlandırmamalarında ve kırıklık duydukları dönemlerde onlara yardımcı olmalarında yarar vardır.

Yayılan Düşünmeyi Geliştirme. — Guilford'a göre, yayılan düşünme kapsamında dört temel yetenek akıcılık, esneklik, özgünlük ve zenginleştirmedir. «Akıcılık», çok sayıda düşünce üretme yeteneğidir. Bu yetenekte önemli olan düşüncenin niteliği değil niceliğidir. «Esneklik» ise, çok çeşitli düşünce üretme, yani düşüncede yön değiştirme yeteneğidir. Yeni, fazla rastlanmayan düşünceleri üretme yeteneği ise, «Özgünlük»tür. «Zenginleştirme», düşüncüyü tamamlama, ayrıntılar ekleme yeteneğidir.

Öğretim Teknikleri. — Callahan (1978), tarafından ileri sürülen yaratıcılığı uyarıcı genel teknikler arasında şunlar vardır:

1. Korkutucu olmayan bir atmosferin yaratılması ve üretime zemin hazırlayacak olan yaratıcı, açık, yargılayıcı olmayan tutumun sağlanması,
2. Yaratıcılığı uyarmak için çevrede değişik ve yeni uyarıcı türlerinin bulundurulması,
3. Ender rastlanan düşüncelerin üretilmesine yol açan yeni düşünce üretimlerinin ödüllendirilmesi,
4. Alistırma yapma fırsatlarının tanınması,

5. Yaratıcılığın mümkün olduğu kadar öğretmen tarafından örneklenmesi,

6. Çocuklara çok sayıda soru sorma fırsatının sağlanması. Çocukların düşüncelerine saygı duyulması ve teşvik edilmesi.

Yaratıcılığı besleyen bir çevrenin oluşturulması ve özel öğretim tekniklerinin kullanılması başlangıç için çok önemli olmalarına rağmen, tek başlarına yeterli değildir. Öğretmenlerin günlük yaşamda ortaya çıkan fırsatları da iyi değerlendirmeleri gerekir. Örneğin, kuşluk saatinde öğretmen meyveleri dağıtırken «Tadı güzel olup soğuk olarak yenen daha neler aklınıza geliyor?» gibi bir soru yöneltebilir.

Oyun saatinde dışarıdan alışagelinmemiş bir ses duyulduğunda ise öğretmen, «Bu sesi çıkartabilecek aklınıza gelen tüm şeyleri sayın» gibi bir öneride bulunabilir. Yahut bahçeye çıkmak üzere giyinirken öğretmen, çocuklara «Başınıza takabileceğiniz aklınıza gelen tüm şeyleri söyleyin» diyebilir. Bu soru ve önerilerde üzerinde durulması gereken nokta ise, tüm cevapları kabul etmektir. Ara ara çocuklar şaşırtıcı tepkilerde bulunurlar. Bu durumda öğretmen «İlginç bir düşünce, fakat sorunumuzu çözmemizde bunun nasıl yardımcı olacağını bize açıklar mısınız?» şeklinde tepkide bulunabilir.

Öğretmenler okul gününün bir bölümünü yaratıcı düşüncenin gelişimine ayırarak bu konuda daha yapılaşmış yaklaşımları benimseyebilir. Okul öncesi programlarında öğretmenlerin büyüklü küçüklü çocuk gruplarıyla birlikte oldukları zamanlar vardır. Örneğin bir öykü saati gibi. Bu saatler bu tür eğitim için uygun fırsatlardır.

Çocukları yaratıcılığa teşvik edecek bir yol da, onların hayalgüçlerini çalıştırmaktır. Öğretmenin çocuklardan başka bir gezeğe giderken yanlarında almak istedikleri tüm eşyaları saymalarını veya kendileri küçük birer karınca olsalardı dünyayı nasıl algılayacaklarsa o şekilde resmetmelerini istemeleri, çocukların hayalgücünü çalıştırıcı etkinliklere birer örnektir.

Bu amaçla uygulanabilecek bir başka teknik, sınıfta karşılaşılabılacak gerçek yaşam problemlerine ilişkin çocukların mümkün olduğu kadar çok sayıda fikir yürütmelerini sağlamaktır. Örneğin, «Bazı çocuklar diğerlerine vuruyor. Acaba ne yapabiliriz?» yahut «Evcilik köşesini daha cazip hale getirmek için neler yapabiliriz?» gibi. Bu tür sorunlara karşı fikir yürütme seansı tamamlandıktan sonra, öğretmen ileri sürülen fikirleri değerlendirmede yararlanacakları ölçütleri oluşturmaları için öğrencilere yardımcı olabilir.

Okul öncesi dönemde yaratıcılığı arttırmak üzere izlenebilecek bir diğer yol da, çocukların sorunları çeşitli görüş açılarından incelemelerine yardımcı olmalarını sağlayacak analogi ve mecazların (metaphor) kullanıldığı «synectics» adı verilen tekniktir. Bu tekniğin bir şekli doğrudan analogi (direct analogy) adını alır. Öğretmen öğrenciye «Elma ile topu kaç şekilde karşılaştırabilirsin?» diye bir soru yöneltebilir. Başlangıçta bu soru üstün bir okul öncesi çocuğu için bile zor gelebilir, fakat öğretmen nesnenin kısımlarını incelettirerek, yol gösterici sorular sorarak yardımcı olabilir. «Düşürürseniz, yuvarlarsanız, parçalara bölerseniz neler olur?» gibi. Bu çizgide sorulan sorular çocuğa nesnenin özelliklerini sıralaması için bir başlangıç oluşturabilir.

Kişisel analogi (personal analogy), synectics'in bir başka yüzüdür. Bu teknik başka bir bireyin veya objenin rolünün benimsenmesini içerir. Bu tür analogiyi göstermek için çeşitli ifade şekilleri kullanılabilir. «Hayalgücünüzde kendinizin bir tohum olduğunu canlandırın. Ne kadar küçük olduğunuzu bana gösterin. Ne renksiniz? Eğer biri sizi sularsa ne olur? Bana nasıl büyüyeceğinizi gösterin. Evet, şimdi tamamen büyüdünüz. Ne tür bir bitkisiniz?» gibi.

Yaratıcı etkinliklerin çoğu, çocukların sözel olarak tepkide bulunmalarını gerektirir. Normalere oranla üstün çocuklar sözel alanda daha üstün gibidirler, ancak bu üstünlüğü diğer alanlarda da göstermelerine imkân sağlanmalıdır. Örneğin, resim, müzik ve hareketlerle ifade gibi.

Ayrıca okul öncesi öğretmenleri yaratıcı etkinliklere sadece zaman ayırmakla kalmayıp, çocukların ilgisini uyanık tutacak bir stratejiyi de benimsemeleri gerekir. Bu amaçla, öğretmenlerin çekici teryeller göstermelerinde ve yaratıcılığı ara ara kendilerinin de örneklemesinde yarar vardır (Karnes, Linnemeyer, Denton-Ade, 1986, s. 88-91).

Yukarıdaki açıklamalardan da görüldüğü gibi, üstün bir okul öncesi çocuk bir bütün olarak ele alınmakta, gelişiminin tüm yüzlerini içeren bir eğitim verilmektedir. Ancak bu şekilde eğitilmiş çocuğun potansiyeli gerçekleşebilecek ve çevresinde etkin bir birey olabilecektir.

K A Y N A K Ç A

- Barbe, W.B. and E.C. Frierson, «Teaching the Gifted-A New Frame of Reference,» **«Psychology and Education of the Gifted.** Derleyen : B. Barber and J.S. Renzulli. New York : Irvington Publishers, Inc., 1975, ss. 435 - 438.
- Callahan, C. **Developing Creativity in Gifted and Talented.** Reston VA : The Council for Exceptional Children, 1978.» (Karnes, Linnemeyer, Denton - Ade, 1983, ss. 89 - 90'daki alıntı).
- Feldhusen, J. and D. Treffinger, **Creative Thinking and Problem Solving in Gifted Education.** Dubuque IA : Kendall/Hunt Publishing 1980.» (Karnes, Linnemeyer, Denton-Ade, 1983, s. 89'daki alıntı).
- Karnes, M. B., S. A. Linnemeyer, C. N. Denton-Ade, «Differentiating the Curriculum,» **The Underserved : Our Young Gifted Children.** Derleyen: M. B. Karnes. Reston VA : The Council for Exceptional Children, 1983, ss. 75-117.
- Newman, J., D. Dember and O. Krug, «He can but he won't,» **Psychoanalytic Study of the Child,** 28 : 83-129, 1973.
- Oktay, A. «Okul Öncesi Eğitimi ve Türkiye'de Okul Öncesi Kurumlar.» **Aile ve Çocuk** 1982-1983 Seminer Konferansları, 353-373, 1983.
- Passow, A. «Fostering Creativity in the Gifted Child,» **Exceptional Children.** 43 : 358-364, 1977.
- Torrance, E.P. **Guiding Creative Talent.** New Jersey : Prentice Hall, 1962.
- Treffinger, D. «Guidelines for Encouraging Independence and Self Direction Among Gifted Students,» **Journal of Creative Behavior.** 12 (1) : 14-19 1978.
- Williams, F. «Models for Encouraging Creativity in the Classroom,» **Educating the Ablest.** Derleyen : J.C. Gowan. OHsca IL : F. E. Peacock, 1971.